

Tečaj III. V četrtek 31. prosenca (januarja) 1850. **List 5.**

Mladega Vukasoviča ljubezen do starišev.

Resnična zgodba, poslovenjena po ilirskeje.

Cesarica Maria Terezija obiše enkrat odhraniliše mladih vojšakov in o tej priliki vpraša vodja: Kteri zasluži naj večjo pohvalo med Vašimi odhranjenci?

Vaše Veličanstvo, odgovori vodja, potožiti se ne morem čez nobenega; ali mladi Vukasovič je naj bolji med njimi.

To so poterdili tudi učeniki vojniškega vedénja ali ekserciranja, in hvalili posebno njegovo urnost v mečevanju, to je v bojevanju z mečem.

To je lepo, mladi Dalmatinec! — reče kraljica — ali rada bi ga tudi vidila z mečem se bojevati. Daj prími za topi meč. — Kedar se namreč mladi vojšaki mečevati uče, ali se zares ne bojujedo, imajo tope meče z buncico na koncu, da nobeden nobenega ne rani. —

Kolikor ponižniši in strašljivši je mladi Vukasovič popred pred kraljico stal, toliko jačji in bolj ognjen je njegov pogled, kedar se s topim mečem pred kraljico na ogled postavi. Z več pajdaši se je poskusil, pa vse je premagal. — Zato ga obdaruje cesarica z dvanajst cekini.

Čez nekoliko dni pride ona sopet v odhraniliše mladih vojšakov in vpraša valje po mladem Vukasoviču. Ga zovó. Ali ko pride, se močno vstraši in trese. Ga vpraša posmehovaje se cesarica: Pa ne, da bi bil une denarje, ktere sim ti dala, že potrosil? kjé so? — Poslal sim jih svojemu očetu, odgovori z boječim glasom. — Kdo je tvoj oče? — Moj oče so bili vojaški poročnik (lajtnant); ali so že doslužili, in zdaj v Dalmaciji prav po siromaško brez plače živé. Nisim védil dara Vašega Veličanstva bolje porabiti, kakor da sim svojemu siromaškemu očetu z njim pomogel.

Dobri mladeneč! — reče cesarica in ga pogladi po obrazu — vzemi črnilo, pero in popir pa piši. Vukasovič posluša, casarica pa mu napoveduje sledeče pismice:

Dragi oče!

To pismice, ktero Vam pišem, mi napoveduje cesarica. Moje zaderžanje, moja pridnost in posebno moja sinovska ljubezen do svojega očeta se je cesarici tako dopala, da bodete Vi od tega časa po dve sto goldinarjev letne plače dobivali; meni pa je sopet štiri in dvajset cekinov poklonila.

Življenje imenitnih Slovanov.

Matija Čop.

(Konec.)

Čeravno je bil Matija Čop (1830) že zaresni varh ali vodja Ljubljanske učilišne knjižnice, je vendar v petej in šestej šoli še učil do leta 1831. Vodja Ljubljanske knjižnice pa prva skerb je bila, bukve, kterih je zdaj kakih 30.000, v lep red djati. Preden svojo misel yresniči, jo oznani viksemu poglavarstvu učilnic. Ob enem se ponudi, veliko kazalo, po katerem se izmed tolikega števila sleherne bukve laliko mahom najdejo, sam brez plačila napraviti. Poglavarstvo pohvali 14. dan svečana (februarja) 1832 Čopovo modro misel in njegovo ponudbo s častnim

pismom. Čop je res nato vse bukve učilišne knjižnice Ljubljanske lepó vredil, in veliko kazalo spisovati začel, ki zdaj v malej izbi od bravnice na desno stoji. Dosti dela in truda mu je moralo zavdati.

Drugi čas pa je vedoželni mož le v pridobitev mnogoverstnih vednosti, posebno v nauk jezikov obračal, katerih je, kakor že vemo, 18, prav za prav pa 19 razumel, in v vsih učene bukve bral.

Služba prvega varha vseučilišne knjižnice Dunajske je bila prazna, in Čop je zaprosi 5. julija 1832. In ravno iz te spisane prošnje, ki je zdaj v rokah gospoda M. Kastelca, pisatelja knjižnice Ljubljanske, se vidi, da je razumel naš učeni rojak 1. po slovensko, 2. nemško, 3. latinsko, 4. gerško, 5. italijansko, 6. francozko, 7. angleško, 8. poljsko, 9. špansko, 10. staroslovansko, 11. rusko, 12. serbsko, 13. česko, 14. lužičansko, 15. portugizovsko, 16. provenkalsko, 17. starofrancozko, 18. novogerško in 19. hebrejsko — po tem takem 19 jezikov. Ni tedaj slavní naš Vodnik od svojih rojakov zastonj pel.

„Za uk si prebrisane glave,
Pa čedne in terdne postavé.“

V imenovaní prošnji se nadalje bere, da je Čop skoraj vse knjižnice našega cesarstva obiskal in si v njih veliko znanosti nabral. Pri vsem tem je bila rečena služba drugemu podeljena.

Ko bi pač ti učeni rojak še dan danes živel, kolik dobiček za Slovence! kolik dobiček za njih mili jezik, ki se zdaj iz temnega brezna na beli dan povzdiguje! Ali ni ga več, vzela nam ga je nemila osoda! — Šestega julija 1835 popoldne je bilo. Dan je bil vroč. Čop se gre z nekim prijatlom v Savo pri Tomačevem pol ure od Ljubljane kópat. Ne kopljeta se dolgo, kar slavenega moža mertud vdari. Pod vodo se pogrezovaje zažene stók. Prijatelj že oblečen mu hoče z jeza kol podati; pa ga ne doseže. — milovanja vredni mož zgine pod vodo. Prijatelj teče v bližno vas po ljudi. Pridejo, ga kmalo izpod vode dobé, ali — bodi Bogu potoženo! — mertvega. Ga der-

gnejo po koži, vojašk zdravnik, ki je bil ravno blizu, mu prereže žilo; ali revni Čop se ne zgane. Oživljajo ga nato še v Ljubljanskej bolnišnici, ali vse zastonj; duša se je bila od trupla že ločila, in se ne da posiliti nazaj. —

Truplo nepozabljivega Slovence počiva pri sv. Kristofu v Ljubljani poleg njegovega rojaka in prvega pesnika slovenskega, Vodnika. Odperte kamnate bukve na kamnu, ki so mu ga prijatli oskerbeli, povejo gledavcu, da pod to gomilo učen-mož spi. Pod bukvami pa bereš sledeči napis v slovenskem jeziku; *ki ga je rojaka Čop*

Matija Čop, rojen 26. Prosenca leta 1797, umrl 6. dan maliga serpana leta 1835.

Jezike vse Evrope je učene
Govoril, ki v tim tihim grobu spi,

Umetnosti le ljubil je, — zgubljene
Mu ble so ure, ko njim služil ni.

Mladenčem v Reki, Lvovu, u Ljubljani
Netruden učenik, je um vedril.

Ako bi daljši časi bli mu dani,
Svoj narod s pismi bi razsvetlil bil

Pero zastavi komaj stare Slave,
Buditi rod, — odnese val ga Save.

Pač, da bi bil spisal mož tolike učenosti, ako bi ga bil Bog poživil, marsikaj, kar bi bilo um slovenske mladosti razsvetljevalo. Spisal pa je (1833) abecedno vojsko

(Slovenischer ABC-Krieg), ki je sicer majhen spisec, pa vender velike vrednosti, ker je Slovence razcepljenosti v pisanju, toraj neizrečene škode, ovaroval. Spisal je tudi

zgodovino slovenskega slovstva, to je, kedaj da so začeli Slovenci pisati, kaj da so pisali, in kdo je to ali uno

reč spisal. To delo pa še ni natisnjeno. Rokopis ima gospod Kastelic v Ljubljani. Tudi je zapustil čez 3000 dra-

gocenih bukev raznih jezikov; posebno veliko poljskih, pa tudi slovenskih, serbskih, ruskih in českih. Kupil jih je od

sestre in brata pokojnega (rajnkega) Čopa za več sto goldinarjev gosp. M. Kastelic, ki jih je lani iz gole do-

bre volje Ljubljanskemu slovenskemu društvu posodil. Mladenči slovenski! naj vam bode učenost vašega

slavnega rojaka v izgled. Učite se o pervej priložnosti posebno slovanskih jezikov; ne bodete se kesali.

J. Navratil.

Od Vode.

Pokaj pa od vode; vodo že tako dobro poznam, voda ni še v čevljih dobra — bo morebiti kdo rekel. Počasi, mladi moj prijatelj, beri, potlej sodi, ako je temu res, kar si izgovoril.

Čista voda je brez slaja, brez duha, brez bôje, in previdljiva, da popolnoma skozi vidiš. Voda iz naj bistrišega studenca, reke ali morja ni čista, ampak z mnogimi rastlinskimi in rudnimi rečmi navdana. Tudi je v njej veliko veliko živalic, ki so tako majhine, da jih s prostimi očmi ne moremo viditi; poglej pa vodo s takim očalom, katero vsako stvar veliko stokrat večjo kaže; vidil bodeš v njej brez števila kačam podobne živali.

Prav čista voda je le tista, ki jo po dolgem dežju vjameš, ko je že vse ptuje reči iz zraka pograbila, ali pa tista, ki jo najpred z gorkoto v sopar spremeniš, sopar pa nato tako vjameš, da se sopet v vodo spremeni, kakor vidiš v kuhinji na spodnji strani pokrova kakega lonca z vrelo vodo.

Morje in vse vode na svetu neprenehoma po zimi in po letu puhté, to je se s pomočjo gorkote v podobi puha ali sopara v zrak vzdigujejo. Iz takega puha se napravijo megla, oblaki, dež, sneg, slana, solika in toča. Zima vodo v led premeni, vročina pa v puh ali sopar.

Voda, ki v posebnem kotlu vre, neizrečeno močan sopar daje, ki ladije goni, pa tudi cele rajde vozov z veliko sto ljudmi po železnih cestah vleče, naglo kot ptica pod nebom leti. V Ljubljani, Celju, Gradcu i. t. d. to čudno vožnjo lahko vidiš. V takih vozéh se pelje po 1 polk (regiment) vojšakov in veliko centov blaga na enkrat. Kolik dobiček za ljudi! — V koliko korist nam je nadalje voda zastran pijače, pri kuhi, pri perilu! Kako bi kuhali, kako prali, s čim se vmivali, kaj za vsakdanjo žejo pili, ko bi vode ne bilo? V toplicah se bolniki kopljejo, druge vode pijo in ozdravijo. Voda je tedaj posebno velik dar božji, za kterega mu ne moremo zadosti hvaležni biti.

Vode so pa zdrave ali nezdrave. Zdrava voda naj boljša pijača za ljudi in živino. Mlake in nikoli nikjer nobene vode ne pij, če ne veš, da jo ljudje navadno pijejo. Res, da napravi voda dostikrat velike povodnji, in naredi strašno veliko škodo; ali njena korist jo preseže sto in stokrat. Pregovor: „Voda ni še v čevljih dobra“ po tem takem ni popolnoma resničen. V čevljih ravno ni dobra, to je že res; kar pa pregovor več pove, je bosa. Več od vode se vam bode povedalo v višjih šolah.

Novice za mlade ljudi.

(Oglena soparica zaduši Ljubljanskega hlapca.)

V petek 25. dan tega mesca ob sedmih zvečer se vleže hlapec nekega Ljubljanskega mestnjana spat. Da bi mu pa vino po noči ne zmerznilo, ktero je bil menda iz doma dobil, prinese popred v stanico lonec žerjavice in ga postavi pod sodiček. Nato zaspi brez vse skerbi. Ali iz žerjavice puhti neka soparica, ki v zaperti stanici človeka zaduši, posebno spečega, ker si pomagati ne more. Kolikor nižje leži, toliko v večji nevarnosti je, ker je taka soparica, ki ji pravijo učeni „vogelnokislina“, veliko težja od navadnega zraka, toraj se posebno na tla vleže in vsako živo stvar zaduši. Taka nesreča se je tudi Ljubljanskemu hlapcu zgodila, ki revež blezo vedil ni, kar smo ravno povedali. Le malo živega ga najdejo zjutraj. Hitro vrata in okna odpro, da stanico zdrava sapa prešine, mu pušajo, in ga odnesó v bolnišnico. Toda pravijo, da bode moral siromak vmreti, ker je bil predolgo v gnjilej sapi.

Na kmetih imajo navado, po zimi čez noč stanice z žerjavico v posodah greti. Za božjo voljo! nekari tega, kdor hoče, da se mu taka ne pripeti, kot nesrečnemu hlapcu.

(Kdor se povikšuje, bo ponižan.) Undan gre neki gospod po Ljubljanskem velikem tergu. Nekdo, ki se mu je na ledu spodersnilo, ravno pred njim pade. „Eh! ne vem, kako bi mogel človek tako štoklast biti in pasti“ — reče

gospod. Še ni zadnje besede dobro izgovoril — lop — je bil že tudi na tleh.

Pes otame gospodarja dvojni smerti.

Neka ladija se pelje v London, glavno mesto angleške dežele. Primeri se, da se vodja ladije na nerodno privezano verv spotakne in v morje pade. Po njem bi bilo, ko bi ne bilo njegovega psa v ladii. Pes viditi, da se je njegov gospodar v morje prekucnil, šine kot blisk za njim, ga popade za súknin obvratnik, ter ga privleče k ladii. Mornarji potegnejo zdaj srečno gospodarja in psa iz morja v ladijo. Vodja ladije pa ni bil le v nevarnosti vtoniti; veliko večjemu sovražniku je bil ušel. Velika morska riba, ki je ladijo že dolgo sledila, je bila že nad vodja planila, ga požreti, ko mu njegov zvesti pes na pomoč priplava. Oba sta gerdobnej ribi ušla, vender ne popolnoma zdrava. Ravno tisti hip, ki so ju mornarji iz vode potegnili, zahlavstne morska riba po psu, in odšavsne mu rep. — Po tem takem je zvesti pes svojega gospodarja dvojni smerti otel. Verli gospodar mu je pa tudi to blago djanje zvestobe kaj lepo povernil, in mu ga bode povračeval vse svoje žive dni. Zvesti pes je namreč od tiste dobe, in bode vprihodnje vse tisto jedel, kar njegov gospodar. Tudi ga ne prodaja za nobene denarje.

Kako Kitajci pišejo.

Kitajci ali Kinezi v velikem kitajskem cesarstvu vzhodne Azije, ki jih nemara po naše zato Kitajce imenujejo, ker kite nosijo, ne pišejo tako, kot mi, od leve proti desni besedo za besedo, ampak od zgoraj navdol besedo pod besedo. Tudi nimajo, kot mi, za sleherni glas posebne čerke, ampak za vsako besedo posebno znamenje, vsega skup 80.000 znamenj. Ves čas svojega življenja se tedaj Kitajec komaj popolnoma pisati nauči. Sicer pa so umni ljudje. Beremo, da so natis, popir in

smodnik ali strelni prah veliko popred kot mi Evropejci poznali. Sosebno pa so umni kmetovavci.

Ljubezen do domovine.

Po vojski na Nilu, kjer si je angleški vojvoda Nelson veliko čast pridobil, so na Angležkem za vdove vbitih denarje zbirali? Majhen otrok, nekega kupca sin, vpraša svojega očeta, čemu denar zbirajo? — Ko mu oče razložijo, da za domovinske branitelje, serčno sinek povzame: „Naj se še jaz za svojo domovino bojujem!“ Oče ga zato premalega pomilujejo, ker nebi nič opravil. „O pač! odgovori, znabiti ima sovražnik tudi malih ljudi, in s temi se hočem biti.“ A. N.

Kazimir IV.

Pri poljskem kralju Kazimiru se enega dne kraljica, njegova žena, milo jokaje pritoži o sirovosti podučitelja mladih kraljevičev, njenih sinov, da tako ojstro z njimi ravna, in ga pomoči prosi. Al modri kralj jej odgovori: „Verjemi mi, ljuba žena, da mojim ušesom ni blažjega glasa, ko če slišim, kako se moji sinovi po zasluženju kaznijo.“ Pomnite si to, slovenske matere! D.

Slovensko-ilirski slovník.

Bivol, bivol.

Bizg (tičji lim), bizg.

Blag, blag.

Blago, blago, roba.

Blagodaren, blagodaran.

Blagodelen, blagotvoran.

Blagodelnik, blagotvorac.

Blagoglasen, blagoglasan.

Blagor, blago, dobro.

Blagoslov, (žegen), blagoslov.

Blagosloviti (žegnati), blagosloviti.

Blagost, blagost.

Blagostoren, blagotvoran.

Blagostornik, blagotvorac.

Blagovolēti, blagovolēti.

Blagozvučín (dobrega zvuka ali glasa), blagozvučan.

Blaten, blatan.

Blatiti, blatiti.

Založnica **Rozalija Eger**. — Odgovorni vrednik **J. Navratil**.

V Ljubljani.